

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av bestämmelserna om rökning i fängelselagen och häktningsslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i fängelselagen och häktningsslagen. Bestämmelserna om rökning föreslås bli ändrad. I fråga om slutna fängelser föreslås ett totalförbud mot rökning. I öppna anstalter ska rökning fortfarande tillåtas utomhus.

Lagarna avses träda i kraft våren 2021.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Lagstiftning och Brottsföljdsmyndighetens föreskrifter	4
2.2 2.2 Ordnandet av rökningen i praktiken.....	6
2.2.1 Förbud mot rökning i fångarnas bostadsrum.....	6
2.2.2 Fängelsernas erfarenheter av att begränsa rökningen i fångarnas bostadsrum.....	7
2.3 Bedömning av nuläget.....	7
3 Målsättning.....	8
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	9
4.1 De viktigaste förslagen.....	9
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	12
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	12
5 Alternativa handlingsvägar.....	13
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	13
5.1.1 Omfattande möjligheter att röka någon annanstans än i cellen.....	13
5.1.2 Möjlighet att röka några gånger om dagen utomhus eller i rökrum inomhus	14
5.1.3 Möjlighet att röka minst en gång om dagen i samband med vistelse utomhus	15
5.2 Ordnandet av rökningen i fängelserna i vissa andra länder	16
6 Remissvar	18
7 Specialmotivering.....	18
7.1 Fängelselagen.....	18
7.2 Häktningsslagen.....	19
8 Ikraftträdande.....	20
9 Verkställighet och uppföljning	20
10 Förhållande till budgetproposition.....	20
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	20
LAGFÖRSLAG	24
1. Lag om ändring av fängelselagen	24
2. Lag om ändring av häktningsslagen	25
BILAGOR.....	27
PARALLELLTEXT	27
1. Lag om ändring av fängelselagen	27
2. Lag om ändring av häktningsslagen	28

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Tobakspolitiken i Finland syftar till att användningen av tobaksprodukter ska minska och upphöra. En bestämmelse om detta finns i 1 § i tobakslagen (549/2016). Enligt paragrafen är syftet med lagen att användningen av tobaksprodukter och andra nikotin-haltiga produkter som innehåller för människor giftiga ämnen och orsakar beroende ska upphöra. I förarbetena till tobakslagen (RP 15/2016 rd s. 5) sägs det: ”Enligt under-sökningar dör varannan rökare i förtid i sjukdomar som orsakats av tobak. Rökare dör i genomsnitt tio år tidigare än icke-rökare, och omkring 10 procent av alla dödsfall beror på tobaksrökning. Tobaksrökning orsakar 25 procent av de socioekonomiska skillnaderna i dödligheten bland män och 13 procent bland kvinnor.”

I samma proposition (s. 5) står det: ”På 1980-talet började man uppmärksamma tobaksrök i omgivningen, eftersom forskningsresultat visade att också så kallad passiv rökning är farlig.”

I den nämnda propositionen (s. 47) sägs det vidare: ”Med passiv rökning avses att icke-rökare utsätts för de irriterande och giftiga ämnena i tobaksrök i omgivningen på grund av att andra människor röker. Tobaksrök i omgivningen utgörs främst av sidorök från cigaretterna, det vill säga av rök som frigörs i omgivningen från den brinnande änden av cigaretten. Dessutom ingår också rök som rökaren andas ut i tobaksröken i omgivningen.

Det finns starka belägg för att passiv rökning orsakar och förvärrar många sjukdomar av betydelse för folkhälsan. För barn ökar passiv rökning risken för infektioner i mellanörat, nedre luftvägsinfektioner, astma och plötslig spädbarnsdöd och för vuxna ökar den risken för astma, kroniskt obstruktiv lungsjukdom, lungcancer samt hjärt- och kärl-sjukdomar. Då gravida kvinnor utsätts för tobaksrök kan detta leda till tillväxtrubbningar hos fostret och störa utvecklingen av kroppen.

Spår av tobaksrök återfinns bland annat i ytmaterial, textilier och damm under lång tid efter det att en tobaksprodukt har förbränts. Från ytmaterialen frigörs de senare på nytt i luften och orsakar exponering för de skadliga ämnena. Denna exponering har man börjat kalla rökrester eller tredjehandsrök (så kallad third-hand smoke).”

Merparten av fångarna och de häktade röker. Enligt Brottspåföljdsmyndighetens rapport från 2010 ”Hälsa, arbetsförmåga och vårdbehov hos brottspåföljdsklienter” (Joukamaa med arbetsgrupp, Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010) uppgav då t.ex. över 80 procent av de brottspåföljdsklienter som ingick i undersökningen att de rökte. Också minskad rökning i fängelserna kan ses som eftersträvan svårt enligt tobakslagen. När det gäller att minska denna rökning måste det emellertid beaktas att tobak orsakar tobaks- och nikotinberoende. Arbetet för minskad rökning måste därför utföras på ett sådant sätt att fångarna och de häktade får den behandling de behöver för de abstinenssymtom som beroendet ger upphov till.

I slutna fängelser har fångarnas och de häktades rökning enligt vedertagen praxis ordnats så att det har varit möjligt att röka i bostadsrummen och utomhus. Det har inte varit tillåtet att röka i de allmänna utrymmena. I öppna anstalter har fångarna fått röka utomhus. I praktiken har man inte tidigare försökt minska eller begränsa rökningen i fängelserna. Innehav av elektriska cigaretter och rökfria tobaksprodukter är inte tillåtet i fängelser. År 2015 trädde 7 kap. 6 a § i fängelselagen (767/2005) i kraft. Enligt paragrafen kan rökning förbjudas i fångarnas bostadsrum.

Med stöd av den bestämmelsen förbjöds rökning i bostadsrum helt och hållet i Helsingfors fängelse från och med den 1 augusti 2018. Många fångar anförde klagomål hos riksdagens biträdande justitieombudsman över arrangemangen kring rökningen.

Biträdande justitieombudsmannen tog i sitt avgörande EOAK/5349/2019 ställning till arrangemangen beträffande rökningen i Helsingfors fängelse. Han ansåg att det med stöd av 7 kap. 6 a § i fängelselagen inte är möjligt att avsevärt begränsa fångarnas möjligheter att röka. Enligt biträdande justitieombudsmannens uppfattning bör fångarna ha lika omfattande möjligheter att röka oberoende av om rökningen ordnas i bostadsrummen eller någon annanstans.

Utifrån de ovannämnda syftena med tobakslagen och biträdande justitieombudsmannens avgörande behöver det göras en bedömning av behoven att ändra bestämmelserna om fångars och häktades rökning.

1.2 Beredning

Vid justitieministeriet utarbetades våren 2020 en bedömningspromemoria om arrangemangen för rökning i fängelserna. Utgångspunkten för promemorian var att rökning i bostadsrummen ska förbjudas, eftersom rökningen har negativa effekter på hälsan hos fångar och häktade som inte röker och hos personalen. I bedömningspromemorian granskades fyra olika sätt att ordna rökningen i fängelserna. Alternativen var följande: 1) obegränsade möjligheter att röka i rökrum, 2) möjlighet att röka tre gånger per dygn, 3) möjlighet att röka en gång per dygn i samband med vistelse utomhus och 4) förbud mot rökning. Remissinstanserna ombads bedöma vilka konsekvenser dessa alternativ har för den praktiska verksamheten och säkerheten i fängelserna och för fångarnas och andra personers hälsa samt de kostnader som de olika alternativen medför. Information (på finska) om remissbehandlingen finns på adressen

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=c9a18ee2-eab4-4c33-b4d4-3cfc1b07340d>

Nästan alla remissinstanser ansåg att förbud mot rökning i slutna fängelser är den bästa lösningen. I remissyttrandena betonades vikten av stödåtgärder för rökavvänjning. I några yttrandena ansågs det att det inte finns likadana grunder för förbud mot rökning i öppna anstalter som i slutna fängelser.

Utifrån remissvaren har det vid justitieministeriet utarbetats ett utkast till en proposition som gäller ordnandet av rökningen i fängelserna. I utkastet har utgångspunkten för bestämmelserna varit att rökning ska förbjudas i slutna fängelser och tillåtas utomhus i öppna anstalter.

Utlåtanden om utkastet till proposition begärdes av 19 remissinstanser. Responsen på remissyttrandena behandlas senare. Information (på finska) om remissbehandlingen finns på adressen:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=602e9cd1-b82a-400d-8a33-7c2b43e68cc0>

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och Brottspåföljdsmyndighetens föreskrifter

Bestämmelser om begränsning av rökningen

I fängelselagen och häktningsslagen (768/2005) finns bestämmelser om ordnandet av rökningen i fängelser. Till lagarna fogades 2015 bestämmelser om detta (RP 45/2014 rd). Vid beredningen av bestämmelserna ansågs det att det vid verkställighet av fängelse och häktning är motiverat att föreskriva om rökning i fångarnas och de häktades bostadsrum i fängelselagen och häktningsslagen, och inte i tobakslagen. De allmänna bestämmelserna i tobakslagen ansågs inte tillräckligt tydligt täcka ordnandet av rökningen i fängelser. Bestämmelserna i fängelselagen och häktningsslagen motsvarar varandra, så i fortsättningen hänvisas det enbart till bestämmelserna i fängelselagen. Dessutom avses i fortsättningen med fänge i tillämpliga delar även en häktad.

Enligt 7 kap. 6 a § i fängelselagen kan rökning förbjudas i fångarnas bostadsrum. Om rökning förbjuds i fångarnas bostadsrum, ska fångarna ges möjlighet att röka i rökrum eller på något annat sätt. I lagberedningsdokumenten (RP 45/2014 rd s. 41) sägs det att ”rökning kan ordnas t.ex. i särskilda rökrum. Det är i regel tillåtet att röka utomhus. Fångarna får inte röra sig fritt i fängelset. Därför föreslås det att lagen ska innefatta en bestämmelse om att fångar som inte får röka i sina bostadsrum ska ges tillfälle att röka någon annanstans. Rökning kan ordnas t.ex. genom att fångarna tillåts besöka avdelningens rökrum eller rökbås. Förbud mot rökning i fångarnas bostadsrum kan införas bara i sådana fängelser där det är möjligt att på något annat sätt erbjuda fångarna tillfälle att röka tillräckligt ofta.” I förarbetena till lagen har det inte preciserats hur ofta tillfälle att röka bör erbjudas.

Enligt 7 kap. 7 § 4 mom. i fängelselagen beslutar Brottsförhållningsmyndighetens central-förvaltningsenhet om förbud mot rökning i fängelset enligt 6 a §.

Med stöd av 7 kap. 8 § 2 mom. i fängelselagen meddelar Brottsförhållningsmyndighetens central-förvaltningsenhet närmare föreskrifter om anordnande av rökning och innehav av tändredskap. I förarbetena till lagen har det inte preciserats hurdana föreskrifter om ordnande av rökning som det är meningen att meddela.

Enligt 74 § i tobakslagen är tobaksrökning förbjuden bl.a. på platser inomhus som är tillgängliga för allmänheten eller anställda. Enligt förarbetena till tobakslagen (RP 15/2016 rd s. 47–48 och 61–62) föreslås det i propositionen att den paragraf som gäller rökförbud ska förenklas till att gälla sådana lokaler och sådana situationer där tobaks-rök och spår av rök som samlas på ytorna kan vara skadliga eller äventyra andra människors hälsa.

Med stöd av 75 och 76 § i tobakslagen kan rökning tillåtas i vissa lokaler eller i rökrum. Innehavaren av lokalen ska då se till att tobaksrök inte kan sprida sig till områden där tobaksrökning är förbjuden. Tobakslagens rökförbud tillämpas för närvarande i andra lokaler i ett fängelse än fångarnas bostadsrum.

Brottsförhållningsmyndighetens föreskrifter om rökning

Brottsförhållningsmyndigheten har meddelat föreskriften ”Fångarnas basvård och boende” (19/004/2010). Där sägs det att ”arbetsgivare är skyldig att se till att arbetstagare inte oförskyllt utsätts för tobaksrök på arbetsplatsen. Enligt lagen om åtgärder för inskränkande av tobaksrökning (tobakslagen) är tobaksrökning förbjuden bl.a. i lokaler reserverade för allmänheten och kunderna vid ämbetsverk, myndigheter och liknande offentliga inrättningar, i gemensamma lokaler på arbetsplatser, på allmänna kommunikationsmedel och i lokaler avsedda för patienter vid hälso- och sjukvårdsenheter. Undantag görs för utrymmen reserverade för ändamålet och där tobaksrök inte sprider sig till andra lokaler. När man anordnar boende och sysselsättning för fångar ska man se till att ingen utsätts för tobaksrök mot sin vilja. En fänge ska ha möjlighet att bo i en cell där man inte röker.”

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelade den 15 juni 2018 föreskriften ”Anordnande av rökning och innehav av tändredskap” (7/004/2018). Enligt den ska fångarna ges tillfälle att röka minst tre gånger per dag, om rökning i fångarnas bostadsrum förbjuds.

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelade den 17 februari 2020 en ny föreskrift, ”Anordnande av rökning och innehav av tändredskap i slutna fängelser” (4/004/2020). Enligt den nya föreskriften ska fångarna i de fängelser där rökning är förbjuden i fångarnas bostadsrum ges möjlighet att röka så ofta som detta låter sig göras utan att säkerheten och ordningen i fängelset äventyras. Minimiantalet gånger anses vara tre gånger om dagen. Enligt föreskriften förvaras fångarnas tobaksprodukter och tändredskap i personalens besittning, och en fånge får inneha dem endast vid rökning.

2.2 2.2 Ordlandet av rökningen i praktiken

2.2.1 Förbud mot rökning i fångarnas bostadsrum

Slutna fängelser

Fångarna har enligt vedertagen praxis haft möjlighet att röka i sina celler och utomhus. Rökning i cellerna förbjöds helt och hållet i Helsingfors fängelse från och med den 1 augusti 2018. Många fångar anförde klagomål hos riksdagens biträdande justitieombudsman över arrangemangen kring rökningen.

Biträdande justitieombudsmannen tog i sitt avgörande EOAK/5349/2019 ställning till arrangemangen beträffande rökningen i Helsingfors fängelse. Han ansåg att det med stöd av 7 kap. 6 a § i fängelselagen inte är möjligt att väsentligt begränsa hur mycket fångarna har möjlighet att röka jämfört med hur mycket de kunde röka i cellerna. Han motiverade sitt avgörande bl.a. med att det i förarbetena till lagen eller vid riksdagsbehandlingen inte hade framförts att avsikten med den nya bestämmelsen är att begränsa rökningen kvantitativt jämfört med nuläget. Biträdande justitieombudsmannen tolkade bestämmelsen så att det endast är platsen för var rökningen sker som ändras. Således ansåg biträdande justitieombudsmannen att Brottspåföljdsmyndigheten inte kan meddela föreskrifter genom vilka fångarnas möjligheter att röka begränsas till tre gånger per dag. Bestämmelser om en sådan begränsning ska utfärdas genom lag. Biträdande justitieombudsmannen lämnade över frågan om behovet av att ändra bestämmelserna om rökning till justitieministeriet för bedömning.

Biträdande justitieombudsmannen påpekade dessutom att det för närvarande inte finns bestämmelser eller föreskrifter om att en fånge kan åläggas att låta personalen förvara tobaksprodukterna när han eller hon inte befinner sig på en plats som är avsedd för rökning vid en tidpunkt som är avsedd för rökning. Han såg det ändå som möjligt för Brottspåföljdsmyndigheten att meddela en sådan föreskrift om ordlandet av rökningen som gäller innehav av tobaksprodukter.

Efter biträdande justitieombudsmannens avgörande har Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelat en ny föreskrift om anordnande av rökning. Enligt den får en fånge inneha tobaksprodukter och tändredskap endast i samband med rökning.

Sedan 2018 har rökningen begränsats i Helsingfors, Vanda, Pelso och Åbo fängelser till följd av målet ”Savuton Rise 2020” (rökfrihet inom Brottspåföljdsmyndigheten 2020). I Helsingfors och Vanda fängelser är det helt och hållet förbjudet att röka i bostadsrummen, medan det i de andra fängelserna råder förbud på vissa avdelningar. I övriga fängelser är det fortfarande tillåtet att röka i fångarnas bostadsrum.

Öppna anstalter

I öppna anstalter har rökningen i regel ordnats utomhus. Fångarna får röra sig relativt fritt på den öppna anstaltens område, utom nattetid, och kan således också fritt röka på utomhusområden som är avsedda för detta.

Inget beslut har fattats om förbud mot rökning i fångarnas bostadsrum, utan förbudet har baserat sig på etablerad praxis. Brottsförhållandenmyndigheten fattade våren 2020 ett beslut med stöd av vilket rökning förbjuds i öppna anstalters bostadsrum.

I praktiken har ordnandet av rökningen inte medfört några betydande problem i de öppna anstalterna.

Rökning bland personalen

Personalens rökning har för närvarande ordnats på ställen som tobakslagen tillåter, dvs. närmast på de rökplatser som har reserverats utomhus.

2.2.2 Fängelsernas erfarenheter av att begränsa rökningen i fångarnas bostadsrum

I Helsingfors och Vanda fängelser har erfarenheterna av rökförbudet i bostadsrummen varit positiva till den delen att luftkvaliteten i avdelningarna och cellerna har förbättrats avsevärt.

Den partiella begränsningen av rökningen har emellertid lett till att fångarna smygröker i sina celler. Problemet var som störst när fångarna fick inneha tobaksprodukter. I och med Brottsförhållandenmyndighetens nya föreskrift överlämnas tobaksprodukterna till fångarna endast när de ska röka, men de problem som rökningen orsakar finns kvar.

Enligt uppgifter från Helsingfors fängelse i april 2020 gjordes 136 disciplinmätningar om rökning i cellerna i februari–mars 2020. Fångarna har ständigt sönder den elektriska utrustningen i cellerna för att kunna tända cigaretter. Detta leder till elavbrott på avdelningarna och innebär att cellerna inte alltid är inredda på lämpligt sätt. Att cigaretter tänds med hjälp av elektrisk utrustning utgör även en fara för fångarna själva.

Också i Vanda fängelse förekommer smygrökning. På grund av fängelsets konstruktion är problemet inte lika allvarligt som i Helsingfors fängelse. Trots det kommer det in anmälningar om rökning i cellerna, och i någon mån har fångarna även haft sönder elektrisk utrustning. Fångarna har också gömt cigarettfimpar i luftkonditioneringsanläggningar, vilket medför brandfara.

2.3 Bedömning av nuläget

Rökning har en betydande inverkan på rökarnas hälsa. Därför är det motiverat att uppmuntra fångarna att sluta röka. I fängelserna behövs det mer omfattande stödåtgärder än för närvarande för att minska rökningen bland fångar.

I slutna fängelser orsakar rökningen i fångarnas bostadsrum emellertid också många andra problem. I förarbetena till fängelselagens bestämmelse om rökning (RP 45/2014 rd) hänvisades det till försämrat hälsotillstånd till följd av passiv rökning och till eldsvådor som orsakas av innehav av tändredskap.

Med stöd av tobakslagen har rökning i regel förbjudits i för allmänheten avsedda lokaler där andra människor kan exponeras för tobaksrök. I fängelserna har detta inte beaktats i praktiken. Arbetshälsoinstitutet mätte fängelseanställdas exponering för tobaksrök i Helsingfors fängelse sommaren 2017. Mätningarna visade att rökning i fångarnas bostadsrum medför en sådan mängd tobaksrök i avdelningarnas allmänna utrymmen som för de anställdas del överskrider de gränsvärden som är skadliga för hälsan (Arbetshälsoinstitutets utlåtande 5.7.2017). Arbetshälsoinstitutet rekommenderade i sitt utlåtande att åtgärder vidtas för att minska exponeringen.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har tagit ställning till rökning i fängelser t.ex. i avgörandet i målet Elefteriadis mot Rumänien (38427/05). I sitt avgörande ansåg domstolen att placeringen av en fånge som lidit av lungsjukdom i samma cell som rökande fångar och förvaringen under transporterna i domstolarnas lokaler där man kan röka hade förvärrat fångens sjukdom. Detta innebar en kränkning av artikel 3 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Också i avgörandet i målet Florea mot Rumänien (37186/03) ansåg domstolen att exponeringen för passiv rökning innebar en kränkning av artikel 3 i konventionen. Att tillåta rökning inne i fängelserna kan således leda till en situation där artikel 3 i konventionen kränks.

På grund av det ovan sagda bör de skadliga effekterna av passiv rökning beaktas också i hur fängelserna ordnar rökningen. Med tanke på fängelsepersonalens arbetarskydd och skyddet av hälsan hos de fångar som inte röker är det därför nödvändigt att också rökningen i fängelserna sker på ett sätt som inte har negativa effekter på andra människors hälsa.

I praktiken saknar fångarnas celler sådana vädrings- eller ventilationsmöjligheter att det kan säkerställas att tobaksröken vädras ut och inte sprider sig till avdelningarnas allmänna utrymmen eller andra fångars celler. Inte heller andra praktiska arrangemang, som att hålla celldörarna stängda, kan förhindra att tobaksrök sprider sig till andra utrymmen. Om det är tillåtet att röka i cellerna är det också omöjligt att förhindra att personalen exponeras för tobaksrök t.ex. i samband med granskningsverksamheten. Det är också svårt att förhindra att en fånge som inte röker blir placerad i en cell där det tidigare har röckts, som har kvar spår av rökning på ytorna. I slutna fängelser är det därför mycket svårt att vidta sådana arrangemang att rökning i cellerna inte påverkar andra människor negativt.

Dessutom finns det också en brandrisk när fångarna röker i sina celler.

Nackdelarna med rökning i cellerna är således betydande och det är inte möjligt att förhindra dem. I fortsättningen är det nödvändigt att förbjuda rökning i fångarnas bostadsrum. En sådan ändring motsvarar också bestämmelserna i tobakslagen.

Med stöd av det ovan sagda kan fångarnas rökning i fortsättningen inte ordnas i deras celler. Det behöver därför bedömas hur rökningen kan ordnas i fortsättningen och om ändringarna också förutsätter ändringar i lagstiftningen.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att förhindra de negativa effekter på hälsan som fångars rökning medför för de fångar och den personal som inte röker. Med begränsningar av rökningen och stödåtgärder för rökavvänjning strävar man också efter att främja hälsan hos de fångar som röker och att stödja rökavvänjningen under fängelsetiden.

Ett syfte med propositionen är också att säkerställa att rökningen inte har en negativ inverkan på fängelsets funktioner eller äventyrar ordningen och säkerheten. Som det framgår ovan kan

en partiell begränsning av rökningen öka fångarnas smygrökning i cellerna, vilket orsakar många ordningsstörningar och egendomsskador i fängelserna.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Slutna fängelser

I propositionen föreslås det ett förbud mot rökning i slutna fängelser. Rökning ska vara förbjuden både inomhus och utomhus i fängelset. Ett förbud motsvarar den lagstiftningsmetod som tillämpas i tobakslagen och enligt vilken begränsningar gäller för ett visst fysiskt område. Det är motiverat med heltäckande bestämmelser i fängelselagen om sådana rökrestriktioner som gäller fängelser. Därför föreslås det att bestämmelserna om förbud mot rökning i fängelser i sin helhet ska finnas i fängelselagen och att rökförbuden i 74 § i tobakslagen inte längre ska tillämpas på fängelseområden. På motsvarande sätt som enligt 73 § i tobakslagen ska förbudet gälla alla tobaksprodukter för rökning och elektroniska cigaretter.

Eftersom förbudet ska gälla fängelseområden, gäller det också alla som befinner sig på ett fängelseområde, dvs. såväl fångar, häktade och personal som personer som besöker fängelserna. Personal och besökare ska ha möjlighet att avlägsna sig från fängelseområdet för att röka. Ändringen är inte väsentlig eftersom det även i nuläget har varit möjligt för personal och besökare att röka endast utomhus på fängelseområdet.

Eftersom det föreslås att rökning förbjuds kommer fångar och häktade inte att ha något behov av att inneha tobaksprodukter för rökning eller röktillbehör i fängelset. Det blir förbjudet för fångar och häktade att inneha tobaksprodukter för rökning, elektroniska cigaretter och röktillbehör i slutna fängelser. Det är redan i nuläget med stöd av bestämmelserna om innehav av egendom förbjudet att inneha elektroniska cigaretter eftersom de är svåra att granska. De tobaksprodukter och röktillbehör som en fånge har med sig till fängelset ska vid behov förvaras i anslutning till mottagningen till fängelset, tillsammans med fångens övriga saker. På innehav av rökfria tobaksprodukter tillämpas, precis som för närvarande, 9 kap. 1 § i fängelselagen. Förbuden ska gälla både fångar i fängelse och häktade.

I det följande behandlas orsakerna till att ett förbud mot rökning kan anses vara motiverat.

Rökning i cellerna äventyrar hälsan hos fångar och personal som inte röker eftersom tobaksröken inte kan avlägsnas från fångarnas celler och det inte går att förhindra att den sprids till allmänna utrymmen. Således kan rökningen inte längre ordnas i cellerna.

Det föreslagna rökförbudet innebär att fångarna inte själva får besluta om rökningen medan de är i fängelse. Förbudet mot rökning utgör således en omfattande begränsning av en rökande fånges självbestämmanderätt. Enligt de alternativ som beskrivs i avsnitt 5.1 är en fånges rätt att besluta om sin rökning större än vad som nu föreslås, men ändå i viss mån begränsad. Därför måste det föreslagna rökförbudets godtagbarhet granskas med tanke på de negativa effekterna på hälsan hos fångar och personal som inte röker, ordningen och säkerheten i fängelset, ordnandet av fängelsets funktioner och främjandet av rökande fångars hälsa.

Med tanke på hälsan hos de fångar och den personal som inte röker samt ordningen och säkerheten i fängelserna måste förslaget granskas särskilt i förhållande till de negativa effekterna av

partiella begränsningar av rökningen, såsom att rökningen begränsas till vistelse utomhus. I avsnitt 2 behandlas erfarenheterna i Helsingfors och Vanda fängelser och i avsnitt 5.2 erfarenheterna i de nordiska länderna och Estland av partiell begränsning av rökningen. Erfarenheterna särskilt i Helsingfors och Vanda fängelser och i Danmark och Estland har visat att det i praktiken är mycket svårt att införa partiella begränsningar av rökningen så att fångarna inte tar med sig cigaretter till cellerna och röker där. Trots att fångarna får inneha tobaksprodukter och röktilbehör endast medan de röker har de lyckats ta med sig cigaretter till sina celler i Helsingfors och Vanda fängelser och i Danmark och Estland. Problemet kan anses vara allmänt.

Vid beredningen av propositionen har man granskat om det genom övervakning kan förhindras att cigaretter tas med till cellerna. Det är ändå svårt att genomföra sådana arrangemang. Som det påpekas ovan har man genom begränsningar av innehav av tobak och röktilbehör inte kunnat förhindra att cigaretter tas med till cellerna. Det är i praktiken omöjligt att utvidga övervakningen t.ex. så att varje fånge alltid kontrolleras när han eller hon har rökt. Det kan därför konstateras att det inte genom ökad övervakning går att förhindra att fångarna tar med sig cigaretter till cellerna när de har rökt.

Genom partiella begränsningar av rökningen och genom övervakning av dem kan man således inte helt och hållet säkerställa att rökningen i cellerna inte fortsätter i någon omfattning. Vid partiella begränsningar av rökningen har tobaksröken således fortfarande negativa effekter på hälsan hos de fångar och den personal som inte röker. Det är ändå klart att även partiella begränsningar av rökningen minskar de negativa effekterna av tobaksröken jämfört med nuläget. Genom ett förbud mot rökning kan tobaksrökens skadliga effekter i praktiken förhindras helt och hållet. När rökförbudet har trätt i kraft är det möjligt att tobaksprodukter i viss mån smugglas in i fängelserna. De negativa effekterna av detta är emellertid små jämfört med de negativa effekterna av partiella rökrestriktioner.

Partiella rökrestriktioner och smygrökning i cellerna i anslutning till dem äventyrar också ordningen och säkerheten i fängelset. Enligt fängelsernas erfarenheter orsakar smygrökningen i cellerna elavbrott och egendomsskador eftersom fångarna tänder cigaretterna med hjälp av elektrisk utrustning. Brandrisken ökar dessutom ytterligare om cigarettfimpar göms i ventilationskanalerna. Smygrökningen i cellerna leder också till många anmälningar om ordningsförsäelser. Den smygrökning i cellerna som förekommer i anslutning till partiella rökrestriktioner äventyrar således ordningen och säkerheten i fängelset. I värsta fall kan bränder eller skador på elektrisk utrustning leda till personskador. Ett förbud mot rökning undanröjer nästan helt dessa negativa effekter. Även ett rökförbud kan orsaka oroligheter och ordningsstörningar i fängelserna, särskilt i början. De negativa effekterna på säkerheten i fängelserna kan ändå anses vara mindre än effekterna av smygrökning i cellerna. Det är också möjligt att minska säkerhetsriskerna särskilt genom stödåtgärder som syftar till att minska symtomen på tobaksabstinens.

Med stöd av det ovan sagda är ett förbud mot rökning den mest motiverade lösningen eftersom man endast den vägen på ett tillfredsställande sätt kan förhindra de negativa effekter som rökning i cellerna har på hälsan hos de fångar och den personal som inte röker samt på ordningen och säkerheten i fängelserna.

Förslaget är det mest fungerande också med tanke på ordnandet av fängelsernas funktioner. Eftersom fångarnas rökning inte behöver ordnas eller övervakas, inverkar propositionen inte på ordnandet av fängelsernas funktioner. Fängelserna behöver inte använda sina personalresurser till att ordna eller övervaka rökningen, utan resurserna kan användas för ändamål som är mer ändamålsenliga med tanke på fängelsets verksamhet.

Rökning har betydande negativa effekter på rökarnas hälsa. Alla åtgärder som syftar till att minska rökningen minskar också de negativa effekterna på hälsan. Ett förbud mot rökning är det bästa sättet att främja hälsan hos de fångar som röker, jämfört med partiella rökrestriktioner. Rökning är också betydligt vanligare bland fångar än bland befolkningen i övrigt eftersom största delen av fångarna röker. Ett syfte med tobakspolitiken är att minska den omfattande rökningen särskilt bland personer i svag ställning, såsom fångar, och på så sätt främja fångarnas hälsa och minska ojämlikheten när det gäller befolkningens hälsa. Rökförbud under fängelsetiden främjar också bäst dessa syften.

Eftersom rökning leder till att rökande fångar får ett tobaks- och nikotinberoende, förutsätter ett förbud mot rökning stöd för att sluta röka. Avsikten är därför att genomföra förbudet mot rökning genom att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar och Brottspåföljdsmyndigheten tillhandahåller fångarna stöd för rökavvänjning. Stöd ska omfatta nikotinersättningsprodukter och vid behov substitutionsbehandling med läkemedel till rökande fångar samt individuell handledning och stödgrupper som stöder rökavvänjningen. Med stöd av 10 kap. i fängelselagen beslutar Enheten för hälso- och sjukvård för fångar om vård och behandling som omfattas av hälso- och sjukvården. Enheten ska också när det gäller rökavvänjning göra en bedömning av fångens behov av vård eller behandling. På det sättet ges fångarna en möjlighet att bli av med sitt beroende under fängelsetiden. Att fångar slutar röka under fängelsetiden kan således ha positiva effekter på deras hälsa också efter det att fängelsestraffet har avtjänats.

Öppna anstalter

I propositionen föreslås det att rökning i öppna anstalter ska vara tillåten utomhus. Innehav av tobaksprodukter för rökning och rökutrustning begränsas inte jämfört med nuläget. Innehav av t.ex. elektroniska cigaretter ska fortfarande kunna förvägras med stöd av 9 kap. 1 § i fängelselagen. På rökfria tobaksprodukter tillämpas, precis som för närvarande, 9 kap. 1 § i fängelselagen.

Propositionen är motiverad eftersom ordnandet av rökningen inte medför likadana problem i öppna anstalter som i slutna fängelser. Förhållandena i öppna anstalter är friare än i slutna fängelser, och fångarna kan under dagtid fritt gå ut för att röka. I praktiken har rökningen i öppna anstalter redan nu begränsats till rökplatser utomhus, och rökning i cellerna förekommer inte. I öppna anstalter finns det således inte lika-dana grunder som i slutna fängelser att förbjuda rökning helt och hållet.

Propositionen leder till att fångar i slutna fängelser och fångar i öppna anstalter behandlas olika. Detta utgör inte i sig något undantag från de många andra skillnaderna mellan slutna fängelser och öppna anstalter. Alla fångar har lika förutsättningar enligt 4 och 6 kap. i fängelselagen att bli placerade i en öppen anstalt. Eftersom det i slutna fängelser finns ovan angivna grunder för mer omfattande begränsningar av rökningen, kan propositionen inte anses vara problematisk med tanke på likabehandlingen av fångar.

Fångar i öppna anstalter ska emellertid också ges en möjlighet att sluta röka och att få de stödåtgärder som behövs. Det är meningen att Enheten för hälso- och sjukvård för fångar och Brottspåföljdsmyndigheten i fortsättningen ska tillhandahålla en möjlighet till rökavvänjning och de stödåtgärder som behövs för detta. På så sätt kan rökande fångars hälsa främjas också i öppna anstalter.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

Ett förbud mot rökning förutsätter satsningar på stödåtgärder för rökavvänjning. Brottpåföljdsmyndighetens kostnader för stödåtgärderna kan täckas inom ramen för myndighetens nuvarande anslag. Däremot behöver Enheten för hälso- och sjukvård för fångar från och med 2021 tilläggsfinansiering för stödåtgärder för rökavvänjning.

De nikotinersättningsprodukter för fångar som Brottpåföljdsmyndigheten ska bekosta beräknas medföra en årlig merkostnad på 175 000 euro eftersom i praktiken alla fångar som slutar röka kommer att behöva använda nikotinersättningsprodukter. Fångarna ska få nikotinersättningsprodukter gratis i fyra veckor, och efter det kan de köpa produkterna i fängelsebutikerna.

Enheten för hälso- och sjukvård för fångar orsakas extra personalkostnader på 150 000 euro per år (3 årsverken, 50 000 euro/årsverke). Den extra personalen behövs för en inledande bedömning av stödåtgärderna och för handledning om symtom på tobaksabstinens. Enheten orsakas kostnader på 100 000 euro per år för läkemedelsbehandling som riktas till vissa identifierade riskgrupper. Läkemedelsbehandling kom-mer årligen att ges till uppskattningsvis ca 500 fångar.

Behovet av tilläggsanslag för Enheten för hälso- och sjukvård för fångar har beaktats i budgetpropositionen för 2021 i momentet 33.01.06. Behovet av dessa anslag är nytt eftersom man inte tidigare har strävat efter att främja rökavvänjning i fängelserna. Ett ökat anslag för stödåtgärder är viktigt för att förslaget ska vara godtagbart med tanke på grundlagen.

På längre sikt leder fångar som slutar röka till kostnadsbesparingar för den allmänna hälso- och sjukvården när en del av de fångar som frigges slutar röka helt och hållet, så det lönar sig att satsa extra under fängelseiden. Om 15 procent av fångarna lyckas sluta röka helt och hållet leder det inom hälso- och sjukvården till direkta kostnadsbesparingar på närmare 400 000 euro årligen när det gäller behandlingen av sjukdomar till följd av rökning och medicineringen av dem. Om hälften av fångarna slutar röka blir besparingen på motsvarande sätt ca 1,3 miljoner euro.

När behovet av tilläggsanslag bedöms måste det beaktas att också andra sätt att ordna rökningen på medför behov av tilläggsanslag. Oavsett vilket alternativ man går in för behöver rökningen ordnas och övervakas samt stödåtgärder för rökavvänjning sättas in. Att ordna rökningen i rökrum som skaffas till fängelseavdelningarna skulle t.ex. som mest kosta närmare 5 miljoner euro per år på grund av lokal- och personalkostnaderna.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen innebär att Brottpåföljdsmyndigheten inte längre ger fångarna möjlighet att röka. Jämfört med de alternativ som behandlas i avsnitt 5.1 är de resurser som behövs för att ordna och övervaka rökningen små. Fängelserna behöver förbereda sig på att övervaka smugglingen av tobaksprodukter till fängelserna och på eventuella ordningsstörningar på grund av abstinenssymtom till följd av tobaksavvänjning.

Brottpåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ska ändå i fortsättningen ordna både stödåtgärder för rökavvänjning och utdelning av nikotinersättningsprodukter till fångarna. Detta medför extra arbete i någon mån, men det kan genomföras med de tilläggsresurser som avses i avsnitt 4.2.1.

Brottspåföljdsmyndigheten ska som en del av fortbildningen utbilda sin personal i behandling av rullningssymtom på tobak och stödande av rökfrihet. Behandlingen av tobaksavvänjnings-symtom och stödandet av rökfriheten i fängelserna sker således som en del av det normala närarbetet. Brottspåföljdsmyndigheten ska också öka nätverkssamarbetet med organisationer som arbetar med att stödja tobaksavvänjning.

4.2.3 Samhälleliga konsekvenser

Genom propositionen främjas tobakslagens syfte att minska rökningen i samhället. Avsikten är att satsa på att få fångar att sluta röka genom olika stödåtgärder, vilket inne-bär en förändring jämfört med nuläget. Om en fånge slutar röka har det positiva effekter på hans eller hennes hälsa. När rökningen i cellerna upphör minskar de negativa effekter som tobaksröken har på hälsan hos andra som befinner sig i fängelset.

Propositionen begränsar rökande fångars rätt att besluta om sin rökning under fängelsetiden. På detta sätt tryggar man emellertid hälsan hos dem som inte röker samt ordningen och säkerheten i fängelset. För rökande fångar ska det enligt förslaget ordnas stödåtgärder för rökavvänjning.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Omfattande möjligheter att röka någon annanstans än i cellen

Vid beredningen av propositionen har man också utrett vissa andra alternativa sätt att ordna rökningen på.

Det första alternativet är att de fångar som vill röka får göra det i rökrum eller på utomhusom-råden som har reserverats för ändamålet.

Enligt det som biträdande justitieombudsmannen framför i det ovannämnda avgörandet är en sådan lösning i sig möjlig med stöd av de gällande bestämmelserna. Det som talar för denna lösning är att fångarnas självbestämmanderätt då begränsas mindre än vad som nu föreslås.

Detta arrangemang minskar i regel rökningens negativa effekter på de anställda och de övriga fångarna, eftersom rökningen sker på sådana ställen att tobaksröken inte stör andra människor. Man måste ändå fortfarande se till att tobaksrök inte sprids från rökrum till allmänna utrymmen. Kontrollen av rökrummen kan också kräva specialarrangemang.

Detta arrangemang är ändå förenat med betydande problem i anslutning till fängelsets dagliga verksamhet och upprätthållandet av ordningen och säkerheten i fängelset.

Den dagliga verksamheten i fängelserna är ordnad enligt dagordning. I praktiken deltar fångarna i verksamheten och får vistas utanför cellen under dagtid. På kvällarna ordnas fritidsverksamhet i fängelserna, och på nätterna är cellerna låsta. För att verksamheten i ett fängelse ska kunna ordnas så att varje fånge kan lämna cellen för att röka när han eller hon önskar fordras det ändringar i denna praxis. Att ordna rökning när en enskild fånge önskar det skulle försvåra ordnandet av den dagliga verksamheten i fängelset. Den dagliga verksamheten i fängelset måste då i praktiken planeras enligt hur rökningen är arrangerad. Exempelvis måste man ha större personal vid de tidpunkter då fångarna annars är i sina celler, dvs. i synnerhet på kvällar och nätter. De arrangemang som detta förutsätter kan göra det svårare att under dagtid utöka de

rättigheter som är centrala med tanke på fångarnas grundläggande fri- och rättigheter, såsom tiden utanför cellen och deltagandet i aktiviteter.

Om flera enskilda fångar får lämna sina celler för att röka på kvällar och nätter medför det också en risk med tanke på upprätthållandet av ordningen och säkerheten i fängelset. I ett stort fängelse kan det uppstå situationer där många fångar vill röka t.ex. sent på kvällen. Rökningen måste kunna ordnas på ett sätt som inte äventyrar säkerheten i fängelset.

Brottspåföljdsmyndigheten har bedömt att om möjligheter till rökning ordnas på detta sätt krävs det minst en rökstation på varje fängelseavdelning. Enligt en uppskattning behöver det då skaffas ca 240 rökstationer. Härmed uppgår leasingkostnaderna på års-nivå till ca 1 000 000 euro.

Dessutom har Brottspåföljdsmyndigheten bedömt att om fångarna ges möjlighet att röka också på natten förutsätter detta, för att personalens arbetarskydd ska kunna garanteras, en ökning av Brottspåföljdsmyndighetens personalram med ca 77 årsverken. Behovet av en ökning påverkas av hur ofta och i vilken omfattning det ska vara möjligt att röka nattetid. Med den föreslagna ökningen skulle det endast i någon mån vara möjligt att röka på natten. Den årliga kostnadseffekten av behovet att öka antalet års-verken är enligt Brottspåföljdsmyndighetens uppskattning ca 3 850 000 euro. Effekterna på personalkostnaderna blir mindre om möjligheten att röka begränsas till dagtid. I det fallet ökar emellertid risken för smygrökning i cellerna, vilket behandlas i nästa avsnitt, under de tider då man inte kan gå för att röka.

Arrangemanget främjar inte minskad rökning i fängelserna. Det är inte heller i sig nödvändigt att i större utsträckning än för närvarande ordna stödåtgärder som sporrar till att sluta röka. Genom fler åtgärder av detta slag kan det ändå vara möjligt att upp-muntra fångarna att minska på rökningen, även om det inte införs några egentliga be-gränsningar. Ökade stödåtgärder medför också behov av anslag.

Med stöd av det ovan sagda kan rökningen i slutna fängelser inte ordnas utan partiella begränsningar eller förbud i fråga om rökning.

5.1.2 Möjlighet att röka några gånger om dagen utomhus eller i rökrum inomhus

Enligt det andra alternativet kan rökningen också ordnas genom att fångarna får möjlighet att röka t.ex. tre gånger om dagen i lämpliga utrymmen eller utomhus. Då sker rökningen vid de tidpunkter som anges i dagordningarna och som en del av fängelsets normala verksamhet. Detta innebär en begränsning av fångarnas självbestämmanderätt, men begränsningen är mindre än i det föreslagna alternativet.

En sådan här partiell begränsning av rökningen kan i sig anses godtagbar med tanke på ordnandet av fångarnas dagliga verksamhet och säkerheten i fängelset. I fängelselagen har det enligt vedertagen praxis ingått kvantitativa och tidsmässiga inskränkningar i flera av fångarnas grundläggande fri- och rättigheter. Det är t.ex. möjligt att vistas utomhus en timme om dagen, och användningen av telefon, besök och många andra aktiviteter har begränsats på grund av fängelsets dagordning. Även antalet gånger en fånge får röka kan med fog begränsas av dessa orsaker.

Jämfört med nuläget skulle detta arrangemang minska rökningens negativa effekter på de fånga och de anställda som inte röker, eftersom rökningen sker på sådana ställen att tobaksröken inte stör andra människor. En sådan partiell begränsning av rökningen medför ändå det slags problem som behandlas i avsnitt 4.1 eftersom fångarna kan smygröka i sina celler.

Det här alternativet skulle leda till att det i fängelsernas dagordningar måste reserveras separata tidpunkter för rökning. De arrangemang som detta förutsätter kan göra det svårare att under dagtid utöka de rättigheter som är centrala med tanke på fångarnas grundläggande fri- och rättigheter, såsom tiden utanför cellen och deltagandet i aktiviteter, och i värsta fall leda till mindre tid och verksamhet utanför cellen jämfört med nuläget, eftersom det uttryckligen är på dagen som mer tid skulle reserveras för rökning. Fångarnas rätt till meningsfull sysselsättning utanför cellen kan anses vara ett viktigare mål än att möjliggöra rökning, och därför behöver de arrangemang som gäller rökningen genomföras så att tiden utanför cellen och fångarnas möjligheter till sysselsättning inte minskar.

Övervakningen av rökrestriktioner förutsätter mer övervakningspersonal. Brottspåföljdsmyndigheten har uppskattat att detta skulle medföra ett behov av tilläggsanslag på högst 2 miljoner euro per år.

Alla fängelser är inte byggda så att det är möjligt att röka flera gånger om dagen utomhus. Till sådana fängelser skulle man vara tvungen att skaffa rökrum, vilket medför extra kostnader på det sätt som nämns ovan. Brottspåföljdsmyndigheten har uppskattat att det skulle behövas ca 140 rökrum, vilket medför årliga kostnader på ca 600 000 euro.

En begränsning av rökningen kan minska antalet cigaretter som en rökande fånge dagligen röker och på så sätt i viss mån minska rökningens negativa effekter på hälsan. Kombinerat med stödåtgärder för rökavvänjning kan det leda till att en del av de rökande fångarna slutar röka. En begränsning av rökningen förutsätter fungerande stöd-arrangemang för behandling av tobaksberoende och nikotinberoende. Stödåtgärderna för rökavvänjning behöver också öka i fängelserna på motsvarande sätt som enligt det föreslagna alternativet. Kostnaderna för stödåtgärderna blir något lägre än i det föreslagna alternativet eftersom en del av fångarna skulle fortsätta röka så många gånger som det är tillåtet. Fördelarna för den allmänna hälso- och sjukvården med fångar som slutat röka blir emellertid också små.

Särskilt med tanke på de problem som smygrökningen i cellerna medför kan detta alternativ inte anses vara ett fungerande sätt att ordna rökningen i fängelserna på. Det är också problematiskt att en del av fångarnas sysselsättningstid måste användas till att ordna rökningen. Arrangemanget förutsätter dessutom tilläggsanslag för övervakning av rökningen och stödåtgärder för rökavvänjning.

5.1.3 Möjlighet att röka minst en gång om dagen i samband med vistelse utomhus

Det tredje alternativet är att ordna rökningen så att fångarna har möjlighet att röka i samband med att de vistas utomhus, dvs. minst en timme varje dag. Också detta alternativ innebär en begränsning av fångarnas självbestämmanderätt, men begränsningen är mindre än i det föreslagna alternativet.

Även en sådan partiell begränsning av rökningen kan i sig anses godtagbar med tanke på ordnandet av fångarnas dagliga verksamhet och säkerheten i fängelset. Som det konstateras ovan har det i fängelselagen enligt vedertagen praxis ingått kvantitativa och tidsmässiga inskränkningar i flera av fångarnas grundläggande fri- och rättigheter. Att möjligheten att röka kopplas till vistelse utomhus motsvarar som begränsning således begränsningen av utevistelsen, som enligt vedertagen praxis har ansetts godtagbar t.ex. i internationella rekommendationer.

Jämfört med nuläget minskar detta arrangemang rökningens negativa effekter på de fångar och de anställda som inte röker, eftersom rökningen sker på sådana ställen att tobaksröken inte

stör andra människor. En sådan partiell begränsning av rökningen medför ändå det slags problem som behandlas i avsnitt 4.1 eftersom fångarna kan smygröka i sina celler.

Detta alternativ är oproblematiskt med tanke på fångarnas sysselsättningstid eftersom rökningen kan ordnas i samband med den dagliga vistelsen utomhus. Det uppkommer inte heller kostnader för anskaffning av rökrum.

Övervakningen av rökrestriktionerna förutsätter emellertid mer övervakningspersonal. Brottpåföljdsmyndigheten har uppskattat att detta som mest skulle medföra ett behov av tilläggsanslag på ca 2 miljoner euro per år.

En begränsning av rökningen kan minska antalet cigaretter som en rökande fånge dagligen röker och på så sätt i viss mån minska rökningens negativa effekter på hälsan. Kombinerat med stödåtgärder för rökavvänjning kan det leda till att en del av de rökande fångarna slutar röka. En begränsning av rökningen förutsätter fungerande stödarrangemang för behandling av tobaksberoende och nikotinberoende. Stödåtgärderna för rökavvänjning behöver också öka i fängelserna på motsvarande sätt som enligt det föreslagna alternativet. Kostnaderna för stödåtgärderna blir något lägre än i det före-slagna alternativet eftersom en del av fångarna skulle fortsätta röka så många gånger som det är tillåtet. För många rökande fångar kan det vara för lite att röka en gång om dagen. Detta kan leda abstinenssymtom, vilket i praktiken leder till att fångarna slutar röka för att de ska börja omfattas av stödåtgärder.

Fördelarna för den allmänna hälso- och sjukvården med att fångar slutat röka skulle bli små.

Särskilt med tanke på de problem som smygrökningen i cellerna medför kan detta alternativ inte anses vara ett fungerande sätt att ordna rökningen i fängelserna på. Begränsningarnas omfattning avviker inte heller väsentligt från det föreslagna förbudet mot rökning. En rökande fånge har inte avsevärt mycket mer självbestämmanderätt än om rökningen förbjuds helt och hållet.

Arrangemanget förutsätter dessutom tilläggsanslag för övervakning av rökningen och stödåtgärder för rökavvänjning.

5.2 Ordandet av rökningen i fängelserna i vissa andra länder

Sverige

I Sverige kan rökning i ett fängelse begränsas för att ordningen eller säkerheten i fängelset ska kunna upprätthållas (4 § i fängelseförordningen och 4 § i häktesförordningen). Den svenska brottpåföljdsmyndigheten Kriminalvården begränsade 2007 möjligheten att röka till vissa platser på fängelsegården, så i praktiken är det förbjudet att röka inne i fängelserna. I samband med att rökningen begränsades erbjöd man fångarna möjlighet till gratis nikotinersättningsprodukter.

Kriminalvården föreslog 2019 för regeringen att det genom lag införs totalförbud mot rökning i fängelser, inklusive elektroniska cigaretter. Förslaget motiverades med orsaker som hänför sig till säkerheten i fängelserna, hälsan och användningen av övervakningsresurser. Regeringen har inte tagit ställning till förslaget.

Norge

Norge har inga enhetliga bestämmelser om rökning i fängelserna. I vissa fängelser är det tillåtet att röka inomhus, antingen på de ställen som anvisats för rökning eller i cellerna. I de fängelser

där det är förbjudet att röka inomhus beror det på fängelset och dess personalsituation hur rökningen utomhus är ordnad. Då har fängelsegården rök-områden dit fångarna kan gå på egen hand eller tillsammans med någon ur personalen. Fångarna erbjuds inga nikotinersättningsprodukter.

Den norska brottsförklaringsmyndigheten Kriminalomsorgen har som mål att rökningen ska upphöra helt och hållet i fängelserna, och fängelserna uppmuntras att arbeta för detta mål.

Island

På Island är det med stöd av artikel 10 i den isländska tobakskontrollagen (6/2002) förbjudet att röka inne i fängelserna. Fängelserna får ändå själva bestämma om det ska vara tillåtet att röka i cellerna. En fånge har enligt lagen rätt till en rökfri cell. Rökning är alltid tillåten på fängelsegården. Islands nyaste fängelse Hólmshéiði har på fängelsegården platser som är reserverade för rökning och där det är tillåtet att röka. Nikotinersättningsprodukter säljs till fångarna till normalpris.

Danmark

I Danmark är det i lag förbjudet att röka inne i fängelserna, även i cellerna, sedan den 1 april 2017. Sedan dess är rökning tillåten endast på fängelsegården och endast en gång per dygn.

Cigaretter och tändredskap förvaras i slutna fack dit fångarna har egna nycklar. Cigaretter och tändredskap får inte tas in i cellen, utan fångarna kan ta dem med sig när de går ut.

Trots arrangemanget tar fångarna ofta med sig cigaretter till cellerna och tänder dem med hjälp av elektrisk utrustning.

Fångarna erbjuds ersättningsprodukter som hjälp för att sluta röka. Elektroniska cigaretter får inte användas eftersom de utgör en säkerhetsrisk.

Estland

I Estland förbjöds rökning i fängelserna 2017. Fångar, personal och besökare får inte röka eller inneha tobaksprodukter inomhus eller utomhus i fängelset. I öppna fängelseavdelningar kan fångarna förvara rökprodukter i ett skåp som kan låsas av väktare. De får ta produkterna med sig och kan använda dem om de t.ex. åker för att arbeta hos en arbetsgivare utanför fängelset.

Före totalförbudet mot rökning hade rökningen från och med 2010 begränsats till vistelser utomhus, och det dagliga antalet cigaretter hade begränsats. Man övergick från partiella begränsningar till ett totalförbud mot rökning eftersom fångarna smugglade in cigaretter i cellerna och rökte där. Genom partiella begränsningar kunde man således inte förhindra de negativa effekterna av rökning i cellerna.

I Estland utreder man om de fångar som anländer till fängelset har behov av nikotinersättningsprodukter. Fångarna erbjuds också rådgivning om hur de kan frigöra sig från sitt tobaks- och nikotinberoende. Dessa åtgärder började utvecklas i samarbete med det estniska hälsoinstitutet redan några år innan totalförbudet mot rökning infördes.

Estlands högsta domstol har kommit med ett avgörande om huruvida ett totalförbud mot rökning är förenligt med grundlagen (Högsta domstolens dom i mål 5-19-40, 17.12.2019). I avgörandet

ansåg högsta domstolen att ett totalförbud är förenligt med grundlagen. Den motiverade sitt avgörande bl.a. med att skyddet av hälsan hos andra som vistas på fängelseområdet, förebyggandet av olagliga relationer mellan fångarna och av brandfara samt en optimal användning av resurserna i fängelset är viktiga mål som vid en skälighetsprövning väger tyngre än de begränsningar som ett rökförbud medför i fångarnas självbestämmanderätt.

6 Remissvar

Yttranden om utkastet till proposition begärdes av 19 aktörer. Det kom 12 remissvar. De flesta remissinstanserna ansåg att förslagen var motiverade. Det ansågs vara viktigt med stödåtgärder för rökavvänjning.

Enligt några yttranden kränker rökförbud i slutna fängelser rökande fångars självbestämmanderätt för mycket. I ett antal yttranden föreslogs det att elektroniska cigaretter tillåts i slutna fängelser.

Det som framfördes i yttrandena har beaktats i motiveringen till propositionen och i formuleringen av paragraferna.

7 Specialmotivering

7.1 Fängelselagen

7 kap. Basvård och boende

6 a §. Rökning i fängelset. I paragrafen föreslås det bestämmelser om ordnandet av rökningen i slutna fängelser och öppna anstalter. Med tobaksrökning avses enligt 2 § 38 punkten i tobakslagen användning av tobaksprodukter avsedda för rökning eller annan upphettning.

Det föreslagna 1 mom. innehåller ett förbud mot rökning i fängelser.

Förbudet gäller all rökning i slutna fängelser. Rökning ska alltså vara förbjuden både inomhus och utomhus i slutna fängelser, dvs. på hela fängelseområdet. Inte heller på de områden utomhus där fångarna vistas ska det längre finnas platser som är avsedda för rökning. Förbudet gäller således inte bara fångar och häktade utan också andra som befinner sig på fängelseområdet. Det ska vara möjligt för personal och besökare att röka utanför fängelseområdet med beaktande av tobakslagens allmänna rökrestriktioner.

Även i öppna anstalter ska det enligt förslaget vara förbjudet att röka inomhus. Utomhus ska rökning fortfarande vara tillåten. Rökningen ska ordnas så att det inte kommer in rök i byggnader. I öppna anstalter ska det, precis som för närvarande, finnas rökplatser som har märkts ut. I ordningsstadgan för en öppen anstalt kan det med stöd av 15 kap. 1 § i fängelselagen meddelas föreskrifter om vistelse på fängelseområdet. Enligt vedertagen praxis har det i öppna anstalters ordningsstadgor och i de dagordningar som preciserar dem angetts när fångarna får röra sig utanför bostadsrummen. Man ska således kunna gå utomhus för att röka vid de tidpunkter som är tillåtna enligt ordningsstadgan och dagordningarna. I praktiken innebär detta andra tidpunkter än nattetid, precis som för närvarande.

I det föreslagna 2 mom. föreskrivs det på motsvarande sätt som i 73 § i tobakslagen att rökförbudet gäller tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning och elektroniska cigaretter. Förbudet gäller således samma produkter som rökförbudet enligt 74 § i tobakslagen.

7 §. Beslutanderätt. Det gällande 4 mom. innehåller en bestämmelse om rätten att besluta om förbud mot rökning. Eftersom bestämmelser om rökförbuden föreslås ingå i lagen, upphävs detta moment.

8 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I det gällande 2 mom. föreskrivs om behörigheten för Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet att meddela föreskrifter om anordnande av rökning och innehav av tändredskap. Eftersom det är meningen att den föreslagna 6 a § ska innehålla heltäckande bestämmelser om ordnandet av rökningen och den föreslagna 9 kap. 1 § om innehav av tobaksprodukter och rök-tillbehör, är bemyndigandet att meddela föreskrifter onödigt.

9 kap. **Fångarnas egendom och inkomster**

1 §. Innehav av egendom. Det föreslås att 2 mom. kompletteras med bestämmelser om innehav av tobaksprodukter för rökning och rök-tillbehör.

Eftersom det ska vara förbjudet att röka i slutna fängelser föreslås det också bli förbjudet att inneha tobaksprodukter för rökning och rök-tillbehör. Bestämmelsen omfattar, på motsvarande sätt som 7 kap. 6 a §, tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning och elektroniska cigaretter. Dessutom ska det vara förbjudet att inneha rök-tillbehör och tändredskap. Med rök-tillbehör avses t.ex. pipor eller tillbehör som används för att rulla cigaretter. Med tändredskap avses tändstickor och tändare.

I öppna anstalter ska det i regel inte vara förbjudet att inneha tobaksprodukter för rökning och rök-tillbehör eftersom fångarna fortfarande får röka. I enskilda fall föreslås det ändå vara möjligt att förvägra innehav med stöd av 1 mom. t.ex. om de produkter som fången innehar inte kan granskas på ett tillförlitligt sätt. Detta ska gälla t.ex. elektroniska cigaretter. Innehav av sådana har enligt vedertagen praxis förvägrats eftersom de är svåra att granska.

I lagen föreslås inga särskilda bestämmelser om innehav av rökfria tobaksprodukter. Innehav av sådana produkter ska precis som för närvarande bedömas med stöd av 1 mom. Enligt vedertagen praxis har innehav av rökfria tobaksprodukter förvägrats av orsaker som hänför sig till möjligheterna att granska dem. Det är inte meningen att ändra på denna praxis, utan de begränsningar av innehav som nu föreslås ska på motsvarande sätt som i fråga om 7 kap. 6 a § endast gälla produkter och tillbehör för rökning.

7.2 Häktningsslagen

3 kap. **Placering i fängelset, basvård och förflyttning**

5 a §. Förbud mot rökning. Paragrafen föreslås bli upphävd eftersom fängelselagen med stöd av det tillägg som föreslås i 16 kap. 1 § i häktningsslagen ska tillämpas i fråga om ordnandet av rökningen.

10 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I 2 mom. stryks, på motsvarande sätt som i fängelselagen, bemyndigandet för Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet att meddela föreskrifter om anordnande av rökning och innehav av tändredskap.

5 kap. **De häktades egendom och inkomster**

1 §. Innehav av egendom. Till 2 mom. föreslås det bli fogat en motsvarande bestämmelse som till fängelselagen, om förbud mot innehav av tobaksprodukter för rökning och rök-tillbehör.

16 kap. Särskilda bestämmelser

1 §. Tillämpning av fängelselagen. Enligt förslaget ska 1 mom. 4 punkten kompletteras med en hänvisning till den bestämmelse om rökning i fängelset som finns i 7 kap. 6 a § i fängelselagen. Begränsningarna i fråga om rökning ska gälla fängelselokaler, och det ska inte göras skillnad mellan fångar och häktade. Därför är det motiverat att inte i häktningsslagen föreskriva särskilt om en sådan här begränsning som gäller fängelselokaler.

8 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft våren 2021. Av de orsaker som anges i propositionen är det problematiskt att ordna rökningen i fängelserna med stöd av de gällande bestämmelserna, så en ändring behöver göras så snabbt som möjligt. Ändringen förutsätter emellertid att stödåtgärder för rökavvänjning hinner inledas i fängelserna redan innan rökförbudet träder i kraft.

9 Verkställighet och uppföljning

I fängelserna och vid Enheten för hälso- och sjukvård för fångar förbereder man sig på att ordna de stödåtgärder och ersättningsprodukter som krävs för att sluta röka. Fångarna ska informeras om ändringen i god tid och uppmuntras att sluta röka redan innan lagändringarna träder i kraft.

Det kommer att följas upp hur arrangemangen när det gäller rökningen i fängelserna fungerar. På samma sätt kommer det att följas upp om stödåtgärderna är tillräckliga vid behandlingen av fångarnas abstinenssymtom.

10 Förhållande till budgetproposition

Det har föreslagits att de ökade anslag som propositionen förutsätter ska fogas till anslagen för Enheten för hälso- och sjukvård för fångar i momentet 33.01.06 i budgetpropositionen för 2021.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Utgångspunkter för bedömningen

Grundlagsutskottet har vid behandlingen av ändringar i tobakslagen betonat att rökning omfattas av rökarens självbestämmanderätt. I sitt utlåtande GrUU 21/2010 rd konstaterade utskottet: ”I 12 § i det första lagförslaget ingår en del nya bestämmelser om platser där rökning är förbjuden. Sådana förbud ingriper lätt i personens självbestämmanderätt och den vägen i den personliga friheten enligt grundlagens 7 § 1 mom. och i skyddet för privatlivet enligt grundlagens 10 § 1 mom.” I utlåtandet GrUU 17/2016 rd påpekade utskottet: ”Å andra sidan finns bestämmelserna till för att full-följa den uppgift som det allmänna har enligt 19 § 3 mom. i grundlagen, att främja be-folkningens hälsa.” Grundlagsutskottet har därför i sina utlåtanden bedömt begränsningarna av rökningen med tanke på de allmänna förutsättningarna för att inskränka på de grundläggande fri- och rättigheterna.

I grundlagsutskottets praxis har förbuden mot rökning ansetts vara problematiska dels i situationer där man har strävat efter att begränsa rökningen utan ett tillräckligt klart samband med de skadliga effekter som rökningen har på andra och som man vill förhindra genom att begränsa den (rökning i bostäder och på balkonger GrUU 17/2016 rd), dels i situationer där det i praktiken har varit omöjligt att övervaka begränsningen (rökning i bilar GrUU 21/2010 rd). I fråga om rökning i bostäder och på balkonger ansåg utskottet att det var särskilt problematiskt när det

enda förbudsvillkoret var att det är möjligt att tobaksrök sprider sig från lokalerna till vissa andra lokaler utan att rökspridningen är knuten till faktorer som hur mycket rök det är, hur störande eller kraftig röken är eller hur ofta rökspridningen upprepas, varför det också blir helt öppet hur betydande missförhållandet ska vara. Utskottet förutsatte att bestämmelserna preciseras till denna del.

I fråga om de begränsningar som gäller bostäder har det inte enbart handlat om en åtgärd som ingriper i självbestämmanderätten utan också om en begränsning av det hemfridsskyddade området. Av de begränsningar av rökningen som grundlagsutskottet behandlat omfattar t.ex. begränsningarna av rökning i husbilar inte bara självbestämmanderätten utan också skyddet för hemfriden. Fängelseceller och andra fängelselokaler omfattas inte av skyddet för hemfriden, och denna fråga har ingen större betydelse vid bedömningen av en begränsning av rökningen i fängelserna.

Inom internationell människorättspraxis har man närmast sig rökning i fängelser främst ur den synvinkeln att fångar som inte röker inte får exponeras för tobaksrök. Ovan behandlas t.ex. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas avgörande i målet Elefteriadis mot Rumänien (38427/05).

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) tog ställning till ett förbud mot rökning under sitt besök i Nordirland 2017. CPT uppmärksamade situationen för patienter vid en psykiatrisk vårdinrättning efter det att det hade blivit förbjudet att röka på inrättningen. Det fanns nikotinersättningsprodukter för patienterna, men CPT konstaterade att patienterna dessutom behöver få bättre hjälp med att frigöra sig från sitt beroende, t.ex. genom rådgivning och terapi (Report to the Government of the United Kingdom on the visit to Northern Ireland CPT/Inf (2018) 47, punkt 97).

I enlighet med det ovan sagda har grundlagsutskottet i sin praxis inte direkt tagit ställning till begränsning av rökning på anstalter. Det förbud mot rökning som föreslås i propositionen måste därför i ljuset av grundlagsutskottets tidigare utlåtandepraxis granskas med tanke på rökande fångars självbestämmanderätt i anslutning till 7 och 10 § i grundlagen. Det är framför allt fråga om en begränsning av fångarnas självbestämmanderätt, men begränsningen inverkar i viss mån också på personalens rökning. En begränsning av innehavet av tobaksprodukter har betydelse också för egendomsskyddet, som tryggs i 15 § i grundlagen.

De föreslagna bestämmelserna behöver bedömas med tanke på förutsättningarna för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd). Allmänna förutsättningar för inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter är att inskränkningarna bygger på lag, att inskränkningarna är noggrant avgränsade och exakta, att inskränkningarna är acceptabla, att det inte görs inskränkningar i kärnan av en grundläggande fri- eller rättighet, att inskränkningarna är proportionerliga, att rättsskyddet är adekvat och att inskränkningarna är förenliga med Finlands internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna. I det följande analyseras de föreslagna bestämmelserna med tanke på detta. Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen ska rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag.

Förbud mot rökning som en inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna

Bestämmelser om det föreslagna rökförbudet utfärdas genom lag. Rökförbudet och undantagen från det i öppna anstalter liksom även begränsningarna av fångarnas innehav av tobaksprodukter har angetts exakt på lagnivå. Propositionen kan således anses vara oproblematisht med tanke på kravet på bestämmelser i lag och kravet på noggrann avgränsning och exakthet.

Som det konstateras ovan har rökning i cellerna i slutna fängelser för närvarande avsevärda negativa effekter på hälsan hos fångar och personal som inte röker. Det är inte heller möjligt att fritt ordna rökningen i andra lokaler, eftersom ordnandet av verksamheten i ett fängelse förutsätter en regelmässig dagordning som fångarnas verksamhet sker enligt. Rökningen i öppna anstalter medför inte motsvarande problem, och den har redan nu begränsats till utomhusområden. Det finns därför inga grunder för en ytterligare utvidgning av rökförbudet i öppna anstalter.

Det finns en godtagbara grunder för ett förbud mot rökning som hänför sig till tryggheten av andras grundläggande rättigheter, eftersom man, i enlighet med det som anges ovan, genom partiella begränsningar av rökningen inte helt och hållet kan förhindra att det smygröks i cellerna, vilket inte bara har negativa effekter på hälsan hos fångar och personal som inte röker utan också äventyrar ordningen och säkerheten i fängelset genom ett ökat antal disciplinmätningar, elavbrott och förhöjd brandrisk samt egendomsskador. I värsta fall kan bränder eller skador på elektrisk utrustning leda till personskador. För att motverka dessa negativa effekter är det nödvändigt att helt och hållet förbjuda rökning i slutna fängelser. Det ska ses som särskilt viktigt att rökningen, när rökförbudet har trätt i kraft, i praktiken inte har några som helst negativa effekter på hälsan hos de fångar eller den personal som inte röker. Genom det föreslagna rökförbudet fullgörs således skyldigheten enligt 19 § 3 mom. i grundlagen att främja befolkningens hälsa och den rätt till säkerhet som avses i 7 § 1 mom. i grundlagen. För att förbudet ska kunna genomföras i praktiken är det också nödvändigt att förbjuda innehav av tobaksprodukter och röktilbehör.

Ett förbud främjar också rökande fångars hälsa och minskar hälsoskillnaderna mellan fångarna och den övriga befolkningen.

Ett förbud mot rökning kan också anses vara proportionerligt när det gäller att förebygga de nämnda negativa effekterna. Praktiska erfarenheter från Helsingfors fängelse visar t.ex. att negativa effekter av smygrökning i cellerna fortfarande kan anses vara relativt vanliga, trots partiella begränsningar av rökningen. Det lyckas således inte i praktiken att förhindra de negativa effekterna av rökning genom lindrigare åtgärder än de föreslagna. Det bör också noteras att en utökad övervakning till följd av begränsningarna skulle innebära ett ingrepp i alla fångars personliga integritet och skydd för privatlivet t.ex. i form av ökade granskningar. De mål för att skydda andra fångars och personalens hälsa och säkerhet som ligger till grund för propositionen kan inte på ovan nämnda grunder uppnås på sätt som i mindre grad ingriper i de kvävande fångarnas självbestämmanderätt.

För att rökförbudet ska vara godtagbart och proportionerligt måste fångarna erbjudas lämpligt stöd för att sluta röka. Enligt förslaget ska Brottspåföljdsmyndigheten och Enheten för hälso- och sjukvård för fångar reservera tillräckliga anslag för de åtgärder som krävs för rökavvänjningen, dvs. nikotinersättningsprodukter, läkemedelsbehandling och annat stöd. Alla fångar ska således ges en möjlighet att under fängelsetiden frigöra sig från tobaksberoendet utan skadliga abstinenssymtom till följd av att de slutar röka. Som det konstateras ovan föreslås det att det tilläggsanslag som behövs för Enheten för hälso- och sjukvård för fångar ska ingå i statsbudgeten för 2021. Det föreslagna förbudet och det ingrepp i självbestämmanderätten som förbudet innebär ska i sin helhet anses vara bedömt proportionerligt mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits till stöd för de fångar som angripits.

Ett förbud är inte problematiskt med tanke på fångens rättsskydd. Ett ärende som gäller brott mot förbudet behandlas i fängelset som en ordningsförseelse på samma sätt som brott mot andra liknande förbud. Fången har möjlighet att begära omprövning av och anföra besvär över ett avgörande i ett disciplinärende.

Med stöd av de avgöranden från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna som det hänvisas till ovan har domstolen betonat rätten till rökfri luft för fångar som inte röker. Inte heller CPT har i samband med sin ovannämnda granskning ansett det vara problematiskt med tanke på de mänskliga rättigheterna att förbjuda rökning i slutna anstalter, förutsatt att det erbjuds tillräckliga stödåtgärder för rökavvänjning. Utifrån dessa ståndpunkter är det föreslagna rökförbudet också förenligt med för Finland bindande internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Enligt regeringens uppfattning kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det emellertid vara önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande om propositionen inhämtas.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i fängelselagen (767/2005) 7 kap. 7 § 4 mom., sådant det lyder i lag 393/2015, och
ändras 7 kap. 6 a § och 8 § 2 mom. samt 9 kap. 1 § 2 mom., av dem 7 kap. 6 a § och 8 §
2 mom. sådana de lyder i lag 393/2015, som följer:

7 kap.

Basvård och boende

6 a §

Rökning i fängelset

Rökning är förbjuden utomhus och inomhus i ett slutet fängelse samt inomhus i en öppen anstalt.

Förbudet 1 mom. gäller tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning och elektroniska cigaretter.

8 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning samt boende meddelas av Brottsförvaltningsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

9 kap.

Fångarnas egendom och inkomster

1 §

Innehav av egendom

Fångarna har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och inte heller föremål avsedda för narkotikabruk. I ett slutet fängelse får en fånge inte inneha tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning, elektroniska cigaretter, röktilbehör eller tändredskap. I ett slutet fängelse får en fånge inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd av en fängelsemyndighet fått av någon annan fånge.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av häktningsslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i häktningsslagen (768/2005) 3 kap. 5 a §, sådan den lyder i lag 394/2015, och
ändras 3 kap. 10 § 2 mom., 5 kap. 1 § 2 mom. och 16 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten, av dem 3
kap. 10 § 2 mom. och 16 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten sådana de lyder i lag 394/2015, som följer:

3 kap.

Placering i fängelset, basvård och förflyttning

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om förflyttning av häktade meddelas av Brottsförhållningsmyndighetens
centralförvaltningsenhet. Närmare föreskrifter om mathållning och basvård samt boende med-
delas av Brottsförhållningsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

1 §

Innehav av egendom

De häktade har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel
som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen eller föremål avsedda för narkotikabruk. En häktad får
inte inneha tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning, elektroniska cigaretter, rök-
tillbehör eller tändredskap. En häktad får inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd
av en fängelsemyndighet fått av någon annan häktad.

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

4) 7 kap. 1 § om bostadsrum och 6 a § om rökning i fängelset,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 15 oktober 2020

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i fängelselagen (767/2005) 7 kap. 7 § 4 mom., sådant det lyder i lag 393/2015, och
ändras 7 kap. 6 a § och 8 § 2 mom. samt 9 kap. 1 § 2 mom., av dem 7 kap. 6 a § och 8 §
2 mom. sådana de lyder i lag 393/2015, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

7 kap.

Basvård och boende

Basvård och boende

6 a §

6 a §

Förbud mot rökning

Rökning i fängelset

Rökning kan förbjudas i fångarnas bostadsrum. Om rökning förbjuds i fångarnas bostadsrum, ska fångarna ges möjlighet att röka i rökrum eller på något annat sätt.

Rökning är förbjuden utomhus och inomhus i ett slutet fängelse samt inomhus i en öppen anstalt.

Förbudet 1 mom. gäller tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning och elektrokigaretter.

8 §

8 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning, boende samt om anordnande av rökning och innehav av tändredskap meddelas av Brottsåtgärdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, anordnande av egen mathållning samt boende meddelas av Brottsåtgärdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

9 kap.

9 kap.

Fångarnas egendom och inkomster

Fångarnas egendom och inkomster

1 §

1 §

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Innehav av egendom

Innehav av egendom

Fångarna har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och inte heller föremål avsedda för narkotikabruk. I ett slutet «fängelse» får en fånge inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd av en fängvårdsmyndighet fått av någon annan fånge.

Fångarna har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen och inte heller föremål avsedda för narkotikabruk. *I ett slutet fängelse får en fånge inte inneha tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning, elektroniska cigaretter, röktilbehör eller tändredskap.* I ett slutet fängelse får en fånge inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd av en fängvårdsmyndighet fått av någon annan fånge.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i häktningslagen (768/2005) 3 kap. 5 a §, sådan den lyder i lag 394/2015, och *ändras* 3 kap. 10 § 2 mom., 5 kap. 1 § 2 mom. och 16 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten, av dem 3 kap. 10 § 2 mom. och 16 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten sådana de lyder i lag 394/2015, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 kap.

Placering i fängelset, basvård och för-flyttning

Placering i fängelset, basvård och förflyttning

5 a §

Förbud mot rökning

5 a § uphävs

Rökning kan förbjudas i de häktades bostadsrum. Om rökning förbjuds i de häktades

Gällande lydelse

bostadsrum, ska de häktade ges möjlighet att röka i rökrum eller på något annat sätt.

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om förflyttning av häktade meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet. Närmare föreskrifter om mathållning och basvård, boende samt anordnande av rökning och innehav av tändredskap meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

1 §

Innehav av egendom

De häktade har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen eller föremål avsedda för narkotikabruk. En häktad får inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd av en fängvårdsmyndighet fått av någon annan häktad.

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

Föreslagen lydelse

10 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare föreskrifter om förflyttning av häktade meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet. Närmare föreskrifter om mathållning och basvård samt boende meddelas av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

5 kap.

De häktades egendom och inkomster

1 §

Innehav av egendom

De häktade har inte rätt att inneha alkohol, andra berusningsmedel, sådana dopningsmedel som avses i 44 kap. 16 § i strafflagen eller föremål avsedda för narkotika-bruk. En häktad får inte inneha tobaksprodukter för rökning, örtprodukter för rökning, elektroniska cigaretter, röktilbehör eller tändredskap. En häktad får inte inneha egendom som han eller hon utan tillstånd av en fängvårdsmyndighet fått av någon annan häktad.

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Tillämpning av fängelselagen

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som föreskrivs om verkställighet av fängelse i följande bestämmelser i fängelselagen:

RP 165/2020 rd

Gällande lydelse

4) 7 kap. 1 § om bostadsrum,

Föreslagen lydelse

4) 7 kap. 1 § om bostadsrum och 6 a § om
rökning i fängelset,

Denna lag träder i kraft den 20